

AXBOROTLASHGAN JAMIYAT SHAROITIDA MAKTAB O'QUVCHILARIDAGI QADRYATLARNING TRANSFORMATSIYALASHUVI

Ochilov Umrbek Xudayberganovich

*Bog'ot tumani 2-son kasb hunar maktabi Informatika va
axborot texnologiyalari fani o'qituvchisi*

Annotatsiya: ushbu maqolada axborotlashgan holat genezi, axborotlashgan jamiyatning vujudga kelish jarayoni, axborot kommunikatsiya texnologiyalari, oila a'zolarining ta'lim darajasi, manfaatlari, farzandlarning intellektual rivojlanishiga, madaniyatning qaysi qatlamlarini o'rganishiga, ta'limni davom ettirish va o'z-o'zini tarbiyalashga intilish va boshqalar to'g'risida yozilgan.

Kalit so'zlar: axborot, jamiyat, jarayon, kommunikatsiya, texnologiyalar, oila, ta'lim, farzandlar, intellectual, madaniyat

Axborotlashgan jamiyat termini Yaponiyada paydo bo'ldi. Mutaxassislar ushbu termin yuqori sifatli axborot mo'l-ko'l bo'lgan va uni saqlash, taqsimlash va foydalanish uchun barcha vositalarga ega bo'lgan jamiyatni ifodalaydi, deb e'tirof etadilar. Axborotlar manfaatdor kishilarga tez va oson hamda qulay shaklda etkazib beriladi. Axborot xizmatlari uchun narxlar shu darajada past bo'lishi kerakki, jamiyatning har bir a'zosi undan ehtiyojiga qarab foydalana ilsin.

Arademik V.A. Izvozchikov axborotlashgan jamiyat xususiyatlarini ifoda etuvchi quyidagi ta'rifni taklif etgan: "Axborotlashgan jamiyat deb, jamiyatning barcha sohalari hamda a'zolari hayoti va faoliyatida kompyuter, telematika va boshqa vositalar aqliy mehnat qurollari sifatida ishlatiluvchi, kutubxonalardan foydalanish, katta tezlik va aniqlikda axborotlarni qayta ishlash, real va prognozlashtirilgan hodisalarni modellashtirish, ishlab chiqarishni boshqarish, ta'limni avtomatlashtirish va boshqa vazifalarni bajarish imkoniyatiga ega bo'lgan jamiyatga aytiladi.

Jamiyatning yangi – axborotlashgan holati genezisi – deyarli umume'tirof etilgan mavqega erishdi. Axborotlashgan jamiyatning vujudga kelish jarayoni axborotkommunikatsiya texnologiyalariga asoslanadi. XX asrning ikkinchi yarmida axborot ustuvorligi rivojlanish resursi sifatida ajraladi. Agar axborot jamiyat rivojlanishining avvalgi bosqichida hal qiluvchi rol o'ynamagan bo'lsa, endilikda vaziyat tubdan o'zgardi.

Hozirgi kunda dunyodagi OAVlarning turli g'oyalarga moslashuvchanlikdagi roli qandaydir xavf haqidagi hissiyotlarni keltirib chiqarmoqda. Chunki ko'pgina mualliflar OAVlarni mahsulot axborotlashgan qurol bo'lib qoldi deb hisoblasalar, ba'zilar uni "to'rtinchi hokimiyat" sifatida ko'rmoqdalar. Shuning uchun ham

axborotdan turli maqsadlarda foydalanish muammolari jamoatchilikda asoslangan qoʻrquvni keltirib chiqarmoqda. Bu holat axborotlashgan jamiyatda ota-onalarning virtual-pedagogik madaniyatining namoyon boʻlish shakllarini tadqiq qilish dolzarbligini tasdiqlaydi.

Oila aʼzolarining taʼlim darajasi, manfaatlari farzandlarning intellektual rivojlanishiga, madaniyatning qaysi qatlamlarini oʻrganishiga, taʼlimni davom ettirish va oʻz-oʻzini tarbiyalashga intilishiga taʼsir qiladi. Oila insonning ijtimoiy meʼyorlarni egallashida muhim ahamiyatga ega, insonning ijtimoiy va millatlararo munosabatlarda namoyon boʻladigan asosiy qadriyat yoʻnalishlarini shakllantiradi, shuningdek, uning turmush tarzini, intilish doiralari va darajasini, hayotiy intilishlarini, rejalari va ularga erishish yoʻllarini belgilaydi. Oilaning qadriyatlari va muhiti uning oʻzini oʻzi rivojlantirish uchun muhit va uning aʼzolarini oʻzini oʻzi anglash maydoniga aylanishini belgilaydi. Oilada ota-onalar oʻz farzandlariga oʻrnak daraja boʻlishi, oilasi farzandlari uchun kerakli faoliyat bilan shugʻullanishi, ertadan-kechgacha internet, kompyuter, televizor oldida behuda vaqt oʻtkazmasligi, har bir narsadan meʼyor jihatidan foydalanishni amaliy tarzda koʻrsa bilishi kerak. Har bir ota-onalar oilasida rejali ish yuritilishini, maʼlum soatda farzandlari kerakli narsani koʻrishi, eshitishi va oʻqishini nazoratga olishi (albatta virtual nazorat) shart. Axborot va matbuot vositalarida maʼlumotlar koʻpligi, ularni foydali tomonlaridan kengroq foydalanishni va zararlilaridan chetlashishni ota-onalar oila aʼzolariga dasturulamal qilib berishi zarur.

Oʻzgaruvchanlik taʼlim va tarbiya masalalarida oilalarni qoʻllab-quvvatlash texnologiyalarida, har bir oʻqituvchi tomonidan maʼlum bir taʼlim muassasasining ehtiyojlari va vazifalari, pedagogik kompetensiyani oshirish jarayonining mazmuni asosida mualliflik dasturini yaratish imkoniyatida amalga oshiriladi. Turli yosh toifasidagi ota-onalarning virtual-pedagogik madaniyatini oshirish uchun belgilangan oʻquv materiallarni mustaqil ravishda tizimlashtirish qobiliyati, tarbiyaning turli shakllaridan, oʻqitish metodlaridan foydalanish orqali amalga oshiriladi. Ishlab chiqilgan dasturlarni amalga oshirish uchun ota-onalar taʼlimini tashkil qilishning turli texnologiyalaridan foydalanishi mumkin: bola rivojlanishining turli bosqichlarida oilaviy taʼlim jarayonini doimiy psixologik va pedagogik qoʻllab-quvvatlash, iloji boʻlsa, barcha oila aʼzolarini taʼlim muammolarini hal qilishga jalb qilishdan iborat. Bolalarni tarbiyalashda oilalarni qoʻllab-quvvatlash dasturlari va texnologiyalari ota-onalarning har bir guruhi uchun ajratilgan: yoshi, maʼlumoti, ota-onaning kasbi, oilaning tarkibi va turi, bolani tarbiyalash boʻyicha individual talab hisoblanadi. Ota-onalarning virtualpedagogik madaniyatini oshirishga qaratilgan yondashuv ulardan jiddiy nazariy, ijodiy tayyorgarlik uchun juda koʻp vaqt talab qiluvchi jarayondir. Bunday tadbirlarni tayyorlash va amalga oshirish uchun katta vaqt sarflanishi har doim ham oʻzini oqlamaydi. Hamma ota-onalar ish bilan bogʻliq tavsiya yetilgan tadbirlarda

qatnashmaydi. Odatda yiliga 3-4 marta o'tkaziladigan ota-onalar vakolatlarini sifat jihatidan oshirish va maktab miqyosidagi tadbirlarga mutaxassislarni taklif qilish masalasi hal qilinmaydi.

O'zbek xalqi o'zining ta'lim-tarbiyaga oid ulkan ma'naviy merosini yaratib, insoniyatning ko'plab avlodlarini insonparvarlik, mehr-oqibat, mehnatsevarlik, mardlik, odoblik kabi umuminsoniy qadriyatlar va yaxshi fazilatlar ruhida tarbiyalab kelmoqda. Ayniqsa, xalq tomonidan yaratilgan qomusiy ahamiyatga ega bo'lgan «Pandnoma»lar, xalq og'zaki ijodining turli janrlarida yaratilgan, xalqimiz yuragiga yaqin bo'lgan buyuk allomalar Abu Rayhon Beruniy, Al-Farobiy, Abu Ali ibn Sino, Imom al-Buxoriy, At-Termiziy, Amir Temur, Yusuf Xos Hojib, Alisher Navoiy, Bahovuddin Naqshband, Zahiriddin Muhammad Bobur, Mirzo Ulug'bek, Sa'diy, Ahmad Yugnakiy, Ahmad Yassaviy, Ahmad Donish, Mahmudxo'ja Behbudiy, Abdulla Avloniy kabi o'nlab buyuk shoir va mutafakkirlar qoldirgan nodir va durdona asarlarida ko'p e'tibor berilayapti. Bu mutafakkirlarning, maktab va oilada bolani xushxulq, axloqiy va har tomonlama kamol topgan qilib tarbiyalash haqidagi qarashlari o'ziga xosligi bilan ajralib turadi. Ular yoshlarni mehnatsevarlik ruhida tarbiyalashga, ilmni puxta egallashlariga alohida e'tibor bilan qarab, mehnat bilan topilgan boylik baxt keltirishini, ilmi kishi xor bo'lmasligini aytib o'tadilar. Buyuk mutafakkirlar o'zlarining ijodlarida o'quvchi-yoshlarni odobli bo'lishga, halol mehnat qilishga, ota-onaga mehribon bo'lishga, halol mehnat bilan yashashga da'vat etadilar. Abu Ali ibn Sino o'zining pedagogik qarashlarida jamoadan, jamiyatdan ajralib tarbiya topgan bolaning baxtsiz bo'lib qolishi, inson oilada dunyoga kelgani bilan jamiyatga aloqadordirligini ta'kidlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YATI:

1. Taylaqova Sh. O'quvchi-yoshlar ma'naviyatini ommaviy axborot vositalari asosida
2. takomillashtirish. Falsafa fanlari doktori ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertasiya. 2018 yil.
3. Shayx Muxammad Sodiq Muhammad Yusuf. Ijtimoiy odoblar kitobi. -T.: "Hilol" nashriyoti, 2016- yil.
4. Xaydarova X.R. Ota-onalar virtual-pedagogik madaniyatining oiladagi ma'naviy muhitga ta'siri.
5. "Maktab va hayot". Ilmiy-metodik jurnal. 2021 yil №2-soni, 13-15 betlar.
6. https://tami.uz/matnga_qarang.php?id=400